

In memoriam Kálmán Alajos*

A Magyar Kémikusok Egyesülete gyászolja volt elnökét. Kálmán Alajos 1953-ban kezdte meg egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán, ahol 1958-ban szerzett vegyész diplomát. Ezután az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetében kapott állást, ahol egyre magasabb beosztásban dolgozott, mígnem 1976-ban, édesapám, Náray-Szabó István utódként a röntgen-diffrakciós osztály vezetőjévé nevezték ki. 1977-ben lett az ELTE címzetes egyetemi tanára, itt kémiai krisztallográfiát oktatott. Számos alkalommal járt külföldön, hosszabb ideig Olaszországban, Nagy-Britanniában, az USA-ban és Japánban. 1975-ben szerezte meg a kémiai tudomány doktora fokozatot, 1995-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2001-ben pedig rendes tagja, 2003-ban a brüsszeli Európai Tudományos Akadémia is felvette tagjai sorába.

Kálmán Alajos fő kutatási területe a kémiai krisztallográfia és a molekulaszervezet-kutatás volt, ő biztosította a magyar szerves kémikusok széles köre számára kutatási célpontjainak, az általuk újonnan előállított vegyületeknek a röntgen-diffrakciós szerkezet-vizsgálatát. Munkatársaival együtt több száz szerves molekula térszerkezetét határozta meg, ezzel nélkülözhetetlen segítséget nyújtott a hazai kutatásokhoz. Jelentős eredményei közé számít bizonyos piciny kémiai építőkövek, az úgynevezett tetraédes oxoanionok szerkezetével kapcsolatos törvényszerűségek felismerése. Úttörő volt a munkája a szerves anyagok alkotta kristályok közös szerkezeti vonásainak, szaknyelven szólva, izostrukturalitásának átfogó jellegű jellemzése és leírása terén. Tudományos eredményei meghozták neki a megérdemelt hazai és külföldi elismerést. Itthon megkapta az Akadémiai Díjat, kedves barátaival és munkatársaival, Bernáth Gáborral és Sohár Pállal együtt a Széchenyi Díjat, majd nemrégiben a Magyar Érdemrend Középkeresztjét, a nemzetközi szakfolyóiratokban pedig munkáira több mint négyezer-ötszáz hivatkozást kapott.

Élénken részt vett a nemzetközi tudományos életben, a Nemzetközi Krisztallográfiai Unió tevékenységében. 1984-ben a végrehajtó bizottság tagja lett, majd 1990 és 1993 között alelnök volt. Bekapcsolódott a Magyar Kémikusok Egyesülete munkájába is, a nyolcvanas években lett az elnökség tagja, majd 1990-ben az egyesület alelnökévé választották. 1996-ban, miután az MTA főtitkárhelyettese lettem, felkértem, hogy lássa el az ügyvezető elnök feladatait. Egy évre rá elnökké választottuk, ezt a tisztségét 2007-ig viselte. Nehéz időszakban vette át a magyar vegyészek legnépesebb közösségének vezetését, a már korábban is megmutatkozó belső ellentétek szakadáshoz vezettek. Alajos a szívét tette ki, hogy helyreálljon a béke, ami végül is, jelentős mértékben neki köszönhetően be is köszöntött. Jó elnök volt. Mindenütt megjelent, ahol a vegyészeket képviselni kellett, bel- és külföldön egyaránt. Sokat tett azért, hogy jobban belefolyjunk a magas színvonalat képviselő európai kémiai folyóiratok kiadásába és szerkesztésébe, részt kapjunk a nem csekély anyagi hozadékból is. Személyesen is lekötelezettje vagyok azért, hogy javaslatára az egyesület megalapította a Náray-Szabó István díjat, melyet azóta számos kiváló kutató vehetett át tudományos eredményei elismeréseként.

Rajongója volt az európai katedrálisoknak, külföldi útjai során sohasem mulasztotta el, hogy egyet vagy többet megcsodáljon, alaposan körbe járjon és értő szemmel lefényképezzen a kereszténység e páratlan szentélyei közül. Nagyszerű előadásaiban rámutatott az emberkéz alkotta építmények ég felé mutató rendje és a kristályokban uralkodó, szabad szemmel nem észlelhető rend közötti párhuzamra, mely a szimmetrián keresztül világosodhat meg előttünk. Kedves Alajos, szeretett barátom! Az égi rendbe vetett hit jegyében remélem teljes szívből, hogy haláloddal nem távoztál el örökre, emléked tovább él gyermekeidben, unokáidban, hátrahagyott művedben. Nyugodj békében!

* Náray-Szabó Gábor temetésén elhangzott gyászbeszéde

